

Танцовата музика в ръкописите на учителя Иржи Хартъл (1781–1849)

от Стара Пака

Зденек Вейвода

(Резюме)

Сбирката с ръкописи на танцова музика от прелома на XVIII–XIX в., включена в архива на капелмайстора Иржи Хартъл, със своите качества и обем принадлежи към уникалните европейски източници. Иржи Хартъл (1781–1849) произхожда от учителско семейство от подпланинския район на планината Кърконоше в Северна Бохемия. Той е изтъкнат музикант, владеещ цигулка, кларинет, орган и фагот. През 1803–1846 г. преподава в училището в гр. Стара Пака. Както е обичайно по онова време, той ръководи и църковния хор, като въвежда традицията на многогласното пеене с инструментален съпровод. Освен това е капелмайстор на популярен и търсен оркестър, свирещ на най-разнообразни градски и селски танцови тържества.

Доказателство за всичко това представлява ценната му сбирка с ръкописи, съдържаща 840 инструментални танцови мелодии, повечето от които са записани през 1810–1820 г. Става дума за партии на първата цигулка с бележки относно оркестрацията, соловите изпълнения на различни инструменти, названията на повечето танци, както и други бележки с най-различен характер. Благодарение на тях може да бъде реконструиран съставът на неговия оркестър (минимум две цигулки, вероятно и виола, със сигурност – контрабас, 1–2 кларинета и тромпет, понякога флейта и фагот).

Ръкописът съдържа танците „лендлер“ (ländler), „щайриш“ (steyrisch), „шотиш“/„екосез“ (schotisch/egosse), „марш“ (marsch), „унгариш“ (ungarisch), „двайтрит“ (zweitritt), „контра“ (contra), „менулет“ (menuetto), „дойчен“ (deutschen), „хулан“ (hulán), „тршиножка“ (třinožka), „байер“ (bauer), „бажант“ (bažant), „бонапарт“ (bonapart), „енглез“ (englese), „фуриант“ (furiant), „хуса“ (husa), „каламайка“ (kalamajka), „кьогелтанц“ (kögeltanz), „швихак“ (švihák). От съществено значение е предназначението на сбирката, а именно – практическите нужди на капелмайстора. Тя е неподправено свидетелство за практикуването на популярната музика преди двеста години и за тогавашния танцов репертоар. Архивът и жизненият път на Иржи Хартъл ни представят отговорната и натоварена професионална дейност на чешкия учител в малкия град през първата половина на XIX в. Именно тогава се полагат основите, върху които се развиват богатият обществен живот през следващите

десетилетия, солидната база за културния размах и успеха в процеса на национална еманципация в чешките земи.

Ключови думи: етномузикология, етнохореология, чешка фолклорна музика, чешки фолклорни танци, Иржи Хартъл

Zdeněk Vejvoda
Etnologický ústav AV ČR
Na Florenci 3
110 00 Praha 1, ČESKÁ REPUBLIKA
vejvoda@eu.cas.cz